

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Omgang met de belijdenis in de kerk¹⁾ 1

Wat kan de belijdenis betekenen in de praktijk van het werk in de kerk? Dominees, ouderlingen en diakenen ondertekenen de belijdenis als ze met hun werk beginnen. Maar welke plaats heeft de belijdenis nu eigenlijk? Komt ze alleen maar ter sprake als iemand een dwaling verkondigt? Of heeft ze ook nog andere functies?

B. Kamphuis ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - B. Kamphuis	
Omgang met de belijdenis in de kerk 1	845
<i>Meditatief</i> - H.P. Dam	
In Christus kan het!	848
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten	
Micha Campagne	849
<i>Achtergronden</i> - J. Dam-van Bruggen	
Bijbelstudie in de catechese	851
<i>Achtergronden</i> - A.N. Hendriks	
Onderscheidend preken	855
Lied van de week - A. de Heer	
Liedboek 365: De zonden zijn vergeven	858
<i>Uit de kerken, Persberichten</i>	

Dit artikel is niet geschreven vanuit de praktijk van het leven van de gemeente, maar vanuit de theologische bezinning op de belijdenis. Verwacht dus van mij niet allerlei praktische tips over dit thema. Het gaat mij erom het karakter van de belijdenis goed te doordenken. Van daaruit is het dan ook mogelijk om iets te zeggen over de praktijk van de omgang ermee. Naar mijn ervaring bestaan er juist over het karakter van de belijdenis veel misverstanden. Als dat zo is, dan werkt dat belemmerend voor de omgang ermee. Hopelijk kan ik enige van die belemmeringen wegnemen.

In dit artikel gaat het allereerst over het doel van de belijdenis: de lof van God. Daarna komt de aard van de belijdenis als menselijk antwoord op Gods Woord aan de orde. In het volgende artikel bespreek ik eerst enkele consequenties van dat menselijk karakter van de confessie daarvan en ga ik daarna in op de functie van de belijdenis als formulier van eenheid. Tenslotte wil ik met enkele conclusies eindigen.

Het doel van de belijdenis: de lof op God

In veel kerken wordt bij de bevestiging van ambtsdragers het ondertekeningsformulier gelezen. Over die gewoonte als zodanig wil ik in het volgende artikel nog iets zeggen. Maar nu wil ik op één aspect daarvan ingaan: het ondertekeningsformulier geeft de belijdenis vooral een functie bij de bestrijding van dwalingen. Degene die het formulier ondertekent, belooft zich aan de goede leer te houden en alle dwalingen tegen te gaan. Mocht hij zich zelf op het punt van de leer misgaan, dan bevat het formulier daartegen verschillende maatregelen.

***dit zou de indruk kunnen wekken
dat het voornaamste doel van de
belijdenis is,
om dwalingen tegen te gaan***

Dit zou de indruk kunnen wekken dat het voornaamste doel van de belijdenis is, om dwalingen tegen te gaan. Ik heb de indruk dat voor veel mensen de belijdenis vooral in dat perspectief staat. De belijdenis is een strijd-document, een soort noodzakelijk kwaad, omdat nu eenmaal het gevaar van dwalingen bestaat. Zo wordt het ontstaan van de belijdenis ook wel verklaard: aanvankelijk was er een heel korte formule ('Ik geloof in God, Vader, Zoon en Heilige Geest', of 'Jezus is Heer'), maar door de opkomst van dwalingen moest de belijdenis steeds langer worden en moesten er steeds weer nieuwe belijdenisgeschriften toegevoegd worden. Het lijkt me logisch dat zo'n kijk op de belijdenis de omgang ermee in de weg staat. Zodra je de belijdenis ter sprake brengt, is er eigenlijk al iets mis: kennelijk moet er weer een dwaling bestreden worden. Zo wordt de belijdenis iets marginaals in de praktijk van het kerkelijk leven. Ze heeft geen positieve functie, maar alleen een negatieve, de functie van grensbewaking.

Ik zou u graag willen uitnodigen tot een andere visie op de belijdenis. Zowel bijbels als historisch gesproken is het voornaamste doel ervan niet de afweer van dwalingen, maar de lof op God. Misschien is het mooiste voorbeeld daarvan wel te vinden in het bekende verhaal van de belijdenis van Petrus uit Mattëus 16. De context daarvan is ook een strijdsituatie. Er zijn allerlei ideeën over Jezus in omloop, ideeën die wel mooi zijn, maar die Hem geen recht doen. Hij zou Johannes de Doper zijn, of Elia of Jeremia of een van de andere profeten. Dan vraagt Jezus zijn leerlingen: 'En wie ben ik volgens jullie?' Petrus antwoordt: 'U bent de Messias de Zoon van de levende God' (Mat. 16:16). Dat is

een positieve belijdenis. Het is een lofprijzing op Jezus als de beloofde Messias. Hij wordt geëerd als Gods eigen Zoon. Ook God wordt geëerd: Hij blijkt de levende God te zijn, want Hij verlost zijn volk door zijn Zoon te zenden als verlosser. Natuurlijk snijdt Petrus daarmee ook die verkeerde ideeën over Jezus af: Hij is veel meer dan zomaar een profeet, zelfs meer dan Johannes de Doper. Maar die afweer staat in het kader van de positieve belijdenis, in het kader van de lofprijzing. Niet andersom. Niet alleen hier zie je dat in de bijbel, maar ook op heel veel andere plaatsen. Eigenlijk hangen de woorden voor 'belijden' en die voor 'lofprijzen' ook heel nauw met elkaar samen. Het is haast hetzelfde woord in het Nieuwe Testament. Als in Filippenzen 2:11 staat dat elke tong zal belijden 'Jezus Christus is Heer', dan kun je net zo goed vertalen dat iedereen zal lofzeggen 'Jezus Christus is Heer'. En dat is dan weer 'tot eer van God, de Vader'. Een goede belijdenis is dus naar haar aard een lofprijzing. Kijk zo eens naar onze belijdenisgeschriften. De geloofsbelijdenis van Nicea zegt van Jezus Christus dat Hij is 'de eniggeboren Zoon van God, geboren uit de Vader vóór alle eeuwen, God uit God, Licht uit Licht, waarachtig God uit waarachtig God; geboren, niet geschapen, één van wezen met de Vader'. Dat zijn veel woorden en zelfs een paar herhalingen. Calvijn heeft het zelfs in een bepaalde discussie 'woordenkramerij' genoemd. Als je alleen maar de afweer van de dwaling van Arius erin ziet, dan had het ook wel met minder woorden toegekund. Maar als je een lofprijzing op de grootheid van onze Heiland erin hoort, dan wordt het anders. Er zijn geen woorden genoeg om Hem te prijzen. Zoals in Jesaja 9:5 ('Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven; de heerschappij rust op zijn schouders. Deze namen zal hij dragen: Wonderbare raadsman, Goddelijke held, Eeuwige vader, Vrededorst') of in Openbaring 5:12 ('Het lam dat geslacht is, komt alle macht, rijkdom en wijsheid toe, en alle kracht, eer, lof en dank') de woorden over elkaar buitelen tot eer van Jezus Christus, zo is het ook in de geloofs-

***een goede belijdenis is
dus naar haar aard een
lofprijzing***

belijdenis van Nicea. Met die lofzang stemmen wij nog altijd in.

Dit is niet alleen zo in de oude oecumenische belijdenisgeschriften. Hetzelfde geldt voor onze drie Formulieren van Eenheid. Artikel 1 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt van God dat Hij is 'een geheel enig en eenvoudig geestelijk wezen. Hij is eeuwig, niet te doorgronden, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig. Hij is volkomen wijs, rechtvaardig en goed, en een zeer overvloedige bron van al

het goede'. Dat moet je niet lezen als een dorre opsomming van de eigenschappen van God. Daar zouden die laatste woorden ook helemaal niet in passen. Het is de lofprijzing van de kerk op haar God, die zo groot is, dat Hij nooit genoeg geprezen kan worden.

Zoek je in de gemeente naar woorden om met elkaar God groot te maken, dan kun je naar psalmen of naar andere liederen grijpen. Maar vergeet de belijdenisgeschriften niet. Juist als het gaat om de schoonheid van de leer van het evangelie, bevatten die ruim voldoende stof. In de belijdenis leer je de woorden om de grootheid van God en van Jezus Christus te uiten, de diepgang van de verlossing, de zekerheid van het geloofsvertrouwen, de blijdschap over het werk van de Geest, de hoop op het volkomen heil in het koninkrijk van God. Zo kun je elkaar ermee sterken en bemoedigen. Laten we dit doel van onze belijdenis niet vergeten!

De aard van de belijdenis: menselijk antwoord op Gods Woord

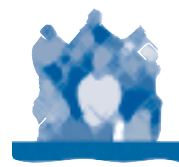
De belijdenis wordt onder ons wel eens aangegevoeld als een soort samenvatting van de bijbel. De bijbel is zo'n dik boek, het is gemakkelijk dat in de belijdenis de hoofdlijnen van de bijbel worden samengevat. Het is voor mij de vraag of dat een goede aanduiding van de belijdenis is. Zeker, de belijdenis vat op een bepaalde wijze het Woord van God in de Heilige Schrift samen. Maar dat 'op een bepaalde wijze' moet er wel bij. Het is namelijk op de wijze van het antwoord, van de lofzegging. 'Samenvatting' klinkt mij eigenlijk te weinig menselijk. Het mooie van de belijdenis is nu juist, dat ze een menselijk antwoord is op Gods Woord. Dat is het prachtige van de omgang tussen God en mens, het prachtige van het verbond. God spreekt, als eerste. Hij komt naar ons toe met zijn beloften, met zijn geboden. Maar God houdt geen monoloog. God spreekt niet als enige. Zijn Woord roept het menselijk antwoord wakker. God wil graag dat wij Hem antwoord geven. Zo wil Hij met ons in het verbond omgaan.

Ook dat zie je al prachtig in de bijbel zelf. Het dikste van de 66 boeken in de Heilige Schrift is het boek van de Psalmen: menselijke lofprijzing, klachten, dankzeggingen, uitingen van vertrouwen. Zeker, God heeft die Psalmen in zijn Woord willen opnemen. Zo zijn ze voor ons Gods Woord. Maar dat onderstreept het alleen maar. God heeft deze menselijke antwoorden op zijn goddelijke woorden en daden geïnspireerd door zijn Geest en aan ons teruggeven als zijn eigen Woord. Zo wezenlijk is het voor Hem dat in het verbond Woord en antwoord klinken.

Ook dat kun je weer heel mooi zien aan de belijdenis van Petrus. Jezus heeft zijn leerlingen veel onderwijs gegeven. Maar Hij heeft hun de goede belijdenis niet voorgezegt. Hij laat het Petrus zelf zeggen. Hij roept het antwoord op als Hij vraagt: 'En wie ben ik volgens

jullie?' En als Petrus dan antwoord geeft, dan zijn dat zijn eigen woorden. Zeker, ze komen niet uit zijn eigen hart. De Vader in de hemel heeft Petrus dit geopenbaard, zegt Jezus. Maar weer laat dat alleen maar zien hoe belangrijk God het menselijk antwoord vindt, zo belangrijk dat Hij hun de woorden schenkt om dat antwoord te geven. Gods Woord wil ons antwoord oproepen.

Nu ging het tot nu toe over menselijke antwoorden, die nu deel uitmaken van de Heilige Schrift, van Gods Woord. Ook onze belijdenisgeschriften zijn menselijke antwoorden op Gods Woord. Maar, ook al staan ze misschien

Gods Woord wil ons antwoord oproepen

in ons kerkbijbeltje, ze maken geen deel uit van de Heilige Schrift. Het zijn voluit menselijke antwoorden. Dat is niet de zwakte van de belijdenis, dat is juist haar kracht. Gods Woord heeft in de loop van de eeuwen zulke prachtige antwoorden opgeroepen. God is echt de God van het verbond. Hij spreekt - en dan luisteren wij. Maar daarna mogen wij spreken - en God aanvaardt onze belijdenis, onze dank, onze lofzegging. Dat vinden we in onze belijdenisgeschriften.

Er is soms een vorm van biblicisme, die zegt: 'In de kerk geldt alleen Gods Woord. Wij hebben geen menselijke belijdenisgeschriften nodig. Ze mogen er niet eens zijn in de kerk'. Maar dat is een ernstig misverstand. Belijdenissen mogen er niet alleen zijn, ze moeten er zelfs zijn. Zelfs de uitspraak 'In de kerk geldt alleen Gods Woord' is al een menselijke belijdenis. Mensen worden tot in hun hart geraakt door het Woord van God, daarom stroomt hun mond ervan over. 'Het woord is dicht bij u, in uw mond en in uw hart', zegt Paulus daarom in Romeinen 10:8.

Prof. dr. B. Kamphuis is hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen.

Noot

- 1 'Dit artikel heb ik oorspronkelijk geschreven voor de website www.gemeentevandaag.nl van het Steunpunt Gemeenteopbouw.'

In Christus kan het!

Wees altijd verheugd, bid onophoudelijk, dank God onder alle omstandigheden, want dat is wat Hij van u, die één bent met Christus Jezus, verlangt.

1 Thessalonicenzen 5:16-18

H.P. Dam ■

Wees altijd verheugd. Bid onophoudelijk. Dank God onder alle omstandigheden. Zijn het geen drie onmogelijke opdrachten?¹⁾ Wie is er nu altijd blij, wie kan er nu altijd bidden, wie is er altijd dankbaar gestemd? En bovendien: is het wel mogelijk blij of dankbaar te zijn op bevel? Het moet toch uit je hart komen? Toch durft de Here ons, door Paulus, zonder enige reserve, deze drie opdrachten te geven: altijd, onophoudelijk, onder alle omstandigheden, God wil dat je voortdurend zo leeft: blij, biddend, dankbaar.

Heeft God dan geen oog voor de harde feiten van ons leven? Hij peilt toch wel het verdriet dat onze blijdschap kan blokkeren? Hij kent toch wel die dagen, waarop de afstand tussen Hem en ons zo groot lijkt? Hij heeft toch wel weet van onze vragen die ons danken in klagen kunnen veranderen?

Natuurlijk heeft God die van verre onze gedachten verstaat, weet van al onze hoogten en diepten. Hij geeft daarom ook niet zomaar een bevel. Hij walst niet over onze gevoelens heen door zomaar altijd blijdschap en dank van ons te eisen.

Nee. Want vóór deze bevelen gaat het geschenk van God uit. Het grote geschenk dat God gaf in zijn Zoon Christus.

En gaf God in Christus ons niet alles?

God zal ons toch met Christus alles schenken wat we nodig hebben?²⁾

Heeft God ons in Christus niet zijn Koninkrijk gegeven?³⁾

Is buiten Christus niet alles verlies, omdat het kennen van Christus alles overtreft?⁴⁾

In Christus heeft God heel je leven en heel je toekomst, veilig gesteld. Als je deze Christus kent, als je met heel je leven in Christus bent, wat kan je dan ten diepste nog worden afgenomen?

Alleen voor wie in Jezus Christus leeft, zijn deze drie bevelen uitvoerbaar.

Achter deze bevelen ligt in feite dat ene gebod: leef je leven vanuit Christus. Dat is wat God wil. Maak je zorgen, maak je vragen, maak je zonden nooit los van Hem.

Christus is als een lamp die met zijn stralen een lichtcirkel aftekent. Als je iets buiten de lichtcirkel van een lamp houdt, komt het in de duisternis.

Wat zou er gebeuren met je zorgen, met je vragen, met je zonden als je ze buiten de lichtkring van Christus zou houden?

Het is Christus die alle verschil maakt.

Altijd en in alle omstandigheden moeten we ons hart en onze gedachten bewaren in Christus.⁵⁾

In Hem zijn we altijd vrij om blij te zijn, te bidden en te danken. Meer dan we zelf voor mogelijk houden.

Eén zijn met Christus stijgt boven onszelf uit.

Ds. H.P. Dam is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede-West

noten:

1 Zie meditatie in 'De Reformatie' van 9, 16 en 23 september 2006

2 Romeinen 8: 32

3 Lukas 12:32

4 Filippenzen 3:8

5 Filippenzen 4:7

Micha Campagne

wandelen met God

'Wie een verschoppeling onderdrukt, beledigt zijn Schepper, wie zich over een arme ontfermt, eert Hem', Spr. 14:31

B. Luiten ■

'De Micha Campagne in Nederland roept kerken, gemeentes en christenen op en ondersteunt hen om zich - gevoed door een levende relatie met God - in te zetten voor rechtvaardige verhoudingen en daarin trouw te zijn. Deze inzet begint thuis en in de gemeente met gebed. Dit krijgt verder vorm door concrete keuzes in de besteding van tijd, geld en de inzet van gaven.'

Zo luidt de tekst, waarmee de Micha Campagne zich presenteert. Terwijl men zich beroept op Micha 6:8: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de Heer van je wil: niets anders dan recht te doen en trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.' Vandaar de naam: 'Micha Campagne'.

Onder de deelnemende organisaties vinden we tal van bekende namen, zoals de ChristenUnie, De Verre Naasten, Dorcas, Evangelische Omroep, Gereformeerde Hogeschool, Tear, ZOA, enz. De campagne is in september van start gegaan, en zal duren tot juli 2007. Op 15 oktober a.s. wordt over heel de wereld een Micha zondag gehouden

Christelijke geloofwaardigheid

Het gaat dit keer dus om méér dan een financiële actie. Er is niet een concrete ramp die (tijdelijk) in het nieuws is. Nee, het gaat om *onze geloofwaardigheid als christenen*. Het wordt geen actie van rijken voor armen, maar een campagne van christenen tegen onrecht.

Er wordt ook een beroep gedaan op Millenniumdoelen die 189 landen in het jaar 2000 met elkaar hebben geformuleerd. Dat in 2015 o.a.:

- extreme honger en armoede is uitgebannen
 - alle jongens en meisjes naar school gaan
 - vrouwen en mannen gelijk worden behandeld
 - kindersterfte is afgenomen
 - er meer eerlijke handel, schuldenverlichting en hulp is
- Haalbare idealen? In ieder geval de moeite waard om naar te streven.

Je bent er om recht te doen

Misschien denkt iemand bij zichzelf: 'de zoveelste actie in een rij. Ik zal wel wat geven, en wat meer dan anders misschien, en dat is het dan weer.'

Dat zou een vergissing zijn. Want dit zit dieper en het duurt langer dan een gemiddelde actie. De vraag wordt gesteld: 'doen wij recht?'

Het antwoord op die vraag laat zich niet afskopen.

Juist dat is de spits van de tekst in Micha 6. In het voorgaande somt de profeet van alles op wat een mens wel-

licht aan God zou moeten geven: wil God offers? Duizenden rammen, tienduizenden oliebekken? Het kind van mijn schoot voor de zonde van mijn ziel? Wanneer is Hij tevreden over mij?

Het zit niet in offers. Er is jou, mens, gezegd wat goed is, wat God van je vraagt: niet anders dan recht te doen. Daar ben je mens voor. Let op dat ene woordje: 'Er is jou, mens, gezegd wat goed is...'

Stel, dat na een verkeersongeval een politieauto komt aanrijden, twee agenten stappen uit en gaan staan kijken, net als de omstanders. Al gauw zal iemand op hun schouder tikken en zeggen 'het is uw taak, *agent*, om hier wat aan te doen'. In dat ene woordje, 'agent', zit een diepgaand appél. Er zit in: doe wat nodig is, daarvoor ben je hier, je hebt een uniform aan, als je niets doet, ga dan weg, dan ben je geen agent. Stel je voor, dat brandweerlieden werkeloos toezien naar een brand. Mensen zouden heel boos worden op hen: 'ga blussen, brandweerman, of ga weg. Je bent een brandweerman of je bent het niet.'

Zo gebruikt Micha het woordje 'mens': je bent mens of je bent het niet. Als je het wel bent, doe dan recht. Dit gaat dieper dan een gift uit je portemonnee.

Recht doen aan God

Dit recht doet ons in de eerste plaats zien op God. Niet uit angst voor zijn oordeel, want het gaat niet om strafrecht. Nee, de inzet is dat wij *Hem* recht zullen doen. Dat is heel wat anders. God is de Schepper, van Hem is de aarde en haar volheid. We zouden Hem onrecht doen als we van alles gebruik zouden maken zonder Hem te danken. Of als we zijn spullen zouden gebruiken tegen zijn bedoelingen in. Of erger nog, als we zouden leven en doen alsof Hij niet bestaat. Dat is het grootste onrecht dat er bestaat, de *bron* van al het andere onrecht.

God heeft recht op ons. Net zoals een man en een vrouw in een huwelijk recht hebben op elkaar. Dat is geen strafrecht, zo zijn ze getrouwd. Wij zijn zo geschapen, niet als kleine zelfstandigen, maar als kinderen van God (Luk. 3:38), als levende wezens die God weerspiegelen omdat we Gods adem in ons hebben. Die relatie verbreken is niet alleen onrecht aan de Schepper, het is het einde van ons bestaan. Zonder dit recht zijn we geen mens, dat zal steeds duidelijker aan het licht komen.

Als we dit zien, peilen we des te beter wat Jezus op aarde bracht. Hij kwam het recht herstellen (Jes. 42:1-4)! Vandaar dat Hij bij wonderen vaak zei, dat daarop (nog) niet te veel nadruk gelegd mocht worden. Het zou mensen verkeerde verwachtingen geven, alsof Hij alleen maar een

wonderdoener zou zijn. Hij kwam het onrecht dragen, de schuld ervoor op Zich nemen, Hij stierf onze dood. Daardoor kan Hij nu gerechtigheid schenken, gratis, aan ieder die Hem gelooft. Het was dé ontdekking van Maarten Luther: het recht van God betekent ook, dat God ons in Christus gerechtigheid *schenkt*, uit genade alleen (Rom. 1:16,17; 1Kor. 1:30).

daarom gaat genade veel verder dan vergeving van zonden

Deze gerechtigheid is geen losse gave die wordt uitgedeeld. Wij krijgen er deel aan *in Christus*, als we Hem ontvangen, als we in Hem weer kinderen van God willen zijn, vol van zijn Geest. Daarom gaat genade veel verder dan vergeving van zonden. God wil ons herstellen in het recht, dat we in alles met Hem verbonden zijn, als diepste en hoogste kenmerk van ons bestaan. Dan worden we weer mens in de ware zin van het woord.

Recht doen aan mensen

Dan ga je God overal herkennen. Je ziet Hem in je medemens, dichtbij en verder weg. En je gaat kijken met de ogen van God. Onlangs zag ik met enige regelmaat een advertentie met daarin een lief meisje, dat je aankijkt, ergens in een armoedige situatie waar kinderprostitutie een middel van bestaan is geworden. De tekst erbij was zoiets als: 'velen keken met begeerte naar haar, maar wie kijkt er met liefde?' Dat is het precies! Hoe kijk je? Dit meisje is om lief te hebben, en dat niet als gunst, maar als recht. Want zij heeft haar eigen leven van God ontvangen, en haar eigen lichaam. Wie haar daarin schendt, komt aan haar Schepper. Zo duidelijk ligt dat. Onder ons is dit 'barmhartigheid' gaan heten, 'liefdadigheid' en zo. Met daarin iets vrijblijvends, zo van: 'zie maar wat je over hebt'. Bijna een sluitpost?

zo ben je christen of je bent het niet

Daarom is het heel goed om ons te realiseren, dat het hierin om grondrechten gaat. Niet alleen van hen, maar ook van onszelf. *Gods grondrecht*, waarmee je ware menszijn staat of valt. Hoe kijk je, hoe denk je? Heb je jezelf in het middelpunt, en blijft er af en toe wat over voor een ander? Of zie je God die leven geeft, aan ieder mens heel persoonlijk, en wil je in zijn recht en liefde één lijn trekken met Hem?

Een 'aalmoes' vroeger was letterlijk een stukje 'gerechtigheid'. Die bedelaar heeft eten nodig, doe recht aan die ander, zie ook in hem Gods schepping.

Op die manier zijn er voorbeelden te over. Laat mensen en volken niet alleen in hun ellende, denk niet dat het hun probleem is waaraan wij ons kunnen onttrekken. Samen met alle mensen zijn we verantwoordelijk voor alle gevolgen van de zondeval. Het is recht om dat voor God te belijden én ernaar te handelen. Evenzo is het herstel in Jezus Christus voor alle volken. Hij maakt ons tot zijn handen en voeten, om zijn liefde gestalte te geven. Dat is geen hobby van enkelen, zo ben je *christen* of je bent het niet. Heb je naaste lief als jezelf, niet als gunst, maar als recht. Het is je manier van leven, de enige manier die uit God is. Geen mens heeft dit uit zichzelf. Vandaar de aandacht voor het gebed, om daarin je te (leren) geven aan God, en er op die manier te willen zijn voor je naaste. Dit omvat veel, niemand is hiermee klaar, dit gaat langer duren dan de campagne...

Recht doen aan de schepping

Als je weer mens wordt voor God, valt ook je bezit op z'n plek.

Hoezo 'bezit'? We ontdekken dat we rentmeester zijn, net als Jozef in het huis van Potifar. Hij kreeg de sleutels van het huis en van de voorraadkamers, om ieder op tijd zijn deel te kunnen geven. Niet als gunst, het was z'n taak, daarvoor waren die voorraden bedoeld. Het zou heel verkeerd zijn geweest, als Jozef al die goederen vooral voor zichzelf had besteed, voor pracht en luxe, om vervolgens een schijntje ervan aan de anderen toe te werpen.

Zo'n levenshouding is nog steeds heel verkeerd. Je gedraagt je dan als een vreemde in de wereld van God, niet als zijn kind en vertrouweling. Het kan geen kwaad om westerse christenen op die manier wat op te schudden. Wij zijn gewend geraakt aan heel wat luxe, menig-een is bereid daarin ver te gaan. Totdat er nauwelijks enige ruimte overblijft voor de ander, die er ook van moest eten. Hoe zal Gods liefde dan in je blijven?

De schepping is breder dan je eigen spullen. Je krijgt oog voor de natuur, voor de harmonie daarin die soms zo wreed is verstoord, en voor de noodzaak om zuinig op alles te zijn. We leven midden in de kunstwerken van God! Zorgvuldig omgaan met de schepping is recht, als christen krijg je dat geschreven in je hart. Zie op God, zie Hem in alles.

Lastig? Het is je leven! Niet af te kopen, moet je ook niet willen. Gods recht is een zaak van hart tot hart.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Bijbelstudie in de catechese

De bezinning op geloofsonderwijs aan de jeugd van de kerk, leidde in Hardinxveld-Giessendam in praktijk tot een integratie van catechisatie en jeugdvereniging. Over die keuze is eerder geschreven¹⁾

J. Dam-van Bruggen ■

Omdat ineenschuiven van catechisatie en bijbelstudieverenigingen niet veel voorkwam, was er geen materiaal voor handen dat daar speciaal voor gemaakt was. Nieuw materiaal is ontwikkeld door een team van in totaal negen mensen. De verschijning daarvan, onder de naam GELOOF.NU is de aanleiding voor deze reeks artikelen, waarin een deel van het onderliggende gedachtegoed beschreven wordt. In dit vijfde en laatste artikel speciaal aandacht voor de bijbelstudie als onderdeel van het geloofsonderwijs. Met andere woorden: wat betekent integratie voor de concrete uitwerking in het materiaal? Een kijkje in de keuken.

Echt integreren

In Hardinxveld is allereerst veel nagedacht over geloofsonderwijs. We bekeken vragen als:

- Wat wil je overdragen aan jongeren?
- Hoe kun je zorgen voor een goed contact en een veilige leeromgeving?
- Wat is precies de leerstof en hoe kunnen we die goed verdelen?
- Uit welke aspecten bestaat het leren en wat zijn in deze tijd goede leerroutes?
- Wat is het uiteindelijke leerdoel?

bijbelstudie staat niet los van de geloofsleer

Al dit nadenken leidde onder meer tot een grondplan voor de verdeling van de leerstof en een omschrijving in trefwoorden. Dat wilden we in eerste instantie uitwerken in leesteksten en verwerkingsopdrachten. Daarnaast zou een bijbelstudielijst komen. De gedachten daarover waren nog wat diffuus. Het zou in ieder geval moeten aansluiten. Vóór de pauze de uitwerking van het grondplan en na de pauze een stuk bijbelstudie. Of andersom.

Zoiets kan natuurlijk wel. Maar in praktijk doe je dan eigenlijk catechisatie en vereniging op één avond, achter elkaar. En dat is geen integratie!! Alle winst van het ineenschuiven ga je missen.

We ontdekten: bij een integrale aanpak van jeugdwerk moeten het lezen en bestuderen van de bijbel en de overdracht van de leer van de kerk een éénheid vormen. Bijbelstudie staat niet los van de geloofsleer. De vastgestelde lesinhoud moet uitgewerkt worden in een passende bijbelstudie in combinatie met uitleg, verwerkingsopdrachten, thuiswerk, enz. De bijbelstudie vormt met de andere elementen van de les een eenheid door inhoud en/of onderlinge verwijzing. De bijbelstudie en de overige verwerkingsopdrachten zijn samen het materiaal om te werken aan het leerdoel van die les. Op deze manier zijn we het materiaal voor integraal geloofsonderwijs gaan maken².

Winst van integratie

Toen de leerplancommissie leerstof en bijbelstudie als eenheid ging uitwerken, werden we zelf vaak verrast door de vele mogelijkheden. De integratie levert meerdere pluspunten op: Door de leer van de kerk en de lezing van de bijbel in één te schuiven komt de geloofsleer veel minder in de lucht te hangen. Je biedt a.h.w. iedere les 'Schriftbewijs'. De leer van de kerk en de neerslag daarvan in de belijdenisschriften helpen je bij het bestuderen van de Bijbel. De bijbelse geschiedenis leert Gods wil kennen en laat zien hoe Hij het leven van mensen bestuurt. Bij de integrale aanpak gaat de Bijbel heel vaak open. Dat biedt een weerkerende oefening in gereformeerd bijbellesen³. Juist omdat er naast de bijbelstudie meer opdrachten aangeboden worden voor een les, kun je de aandacht specifiek richten op het bijbelgedeelte. De vraag 'wat betekent dit voor jou?' kan immers in volgende opdrachten aan bod komen. Eerst maar eens goed lezen wat er staat! In vervolgoopdrachten kun je o.m. stil-

bijbelstudie staat niet los van de geloofsleer

staan bij de betekenis van een bepaald bijbelgedeelte voor jezelf. Maar je kunt het ook omdraaien, en een bepaalde situatie beschrij-

Noten

1 zie 'Jeugdbeleid: cosmetisch of genezend' van A. de Rover, jrg 79, nr. 16 en: 'Jeugdbeleid: Samen leren', van H.P.Dam, jrg 79, nr. 17. In jrg. 79 nr. 44 en 48 is daarover door-
gesproken in 'Catechese: futiel of vitaal?' van K. de Vries en 'Catechese: een oude schoen?' van H.P. Dam.

2 Naast het integraal aanbieden van lesstof blijft het nodig met jongeren bijbelstudie 'sec' te doen. Een bijbelboek of enkele hoofdstukken achter elkaar lezen en behandelen gedurende een aantal weken. Om die reden wordt in Hardinxveld gewerkt aan materiaal voor bijbelstudieblokken. Daarin worden bijbelgedeelten rond één genre gekozen en besproken. Het materiaal kan aanvullend op het nu uitgegeven materiaal gebruikt worden. Het is de bedoeling dat ieder jaar één genre aan bod komt gedurende 5 lessen.

3 Er wordt vaker aandacht gevraagd voor goed bijbellezen. Los gebruik van teksten en invloeden vanuit evangelische hoek hebben soms belangrijke elementen van het lezen op de achtergrond gedrongen. Te denken valt aan 'letten op de context, tekst met tekst vergelijken, lijnen trekken in de bijbel, oog voor Gods heilsplan in de geschiedenis, enz.' De schetsenbundel 'Bijbelstudie', van E.J. Hempenius en recent het boek 'Goed gereformeerd' van J. Klapwijk bieden materiaal om (met oudere jongeren) expliciet aan de slag te gaan rond het lezen van de bijbel.

ven met de vraag de bijbelstudie daarbij toe te passen.

Bijkomend voordeel van de integrale aanpak is dat de zogenaamde scheiding tussen 'saai/oninteressante/niet-relevante' geloofsleer en 'leukere' bijbelstudie vervalst.

Uitwerking

In het materiaal dat in Hardinxveld gemaakt is, wordt elke les een bijbelstudie aangeboden.

Daarbij heeft de leerplancommissie zich willen houden aan de volgende punten:

- de gekozen bijbelgedeelten zijn een redelijke verdeling tussen OT en NT
- de diverse genres komen door de jaren heen aan bod (profetie, historie, brieven, wijsheidsgeschriften, wetten, eschatologie, evangeliën)
- wanneer de lesinhoud 'theoretisch' is, zo mogelijk een verhalend bijbelgedeelte kiezen
- het bijbelgedeelte geeft gemakkelijk de bedoelde info af
- het gedeelte is funderend of illustratief bij het te behandelen onderwerp
- de vragen zijn te beantwoorden vanuit de bijbeltekst (zonder extra voorstudiemateriaal)
- het gebruik van het bijbelgedeelte en de gestelde vragen doen recht aan het bijbeldeel in zijn bedoeling en context
- er mag 'inhoud' van het bijbelgedeelte 'blijven liggen', echter geen hoofdgedachte (dan andere keus maken).
- de link van het bijbelstudiedeel met het les-
onderwerp moet zonneklaar zijn

Vragen bij het bijbelgedeelte

Bijbelstudie bij het lesonderwerp bestaat in eerste instantie uit het lezen van het bijbelgedeelte en het beantwoorden van vragen. De vragen bij de bijbelstudie helpen om

1. de inhoud van het bijbeldeel helder te krijgen
2. een basis te leggen onder de geloofsleer van die les
3. te oefenen in bijbellezen en bijbelkennis te vergroten
4. de jongere te leren dat de Bijbel grondslag van de geloofsleer is
5. (eventueel) een link te leggen met het persoonlijk leven van de jongere (vaker in vervolgp opdrachten)

De vragen kunnen fungeren als een opstapje voor de catecheet/mentor om lesinhoud te vertellen.

Voorbeeld: in de les over het verbond moeten jongeren Genesis 17 lezen en o.a. de vragen beantwoorden: "Wat zegt God hier over zichzelf?" en: "Wat kun je zeggen over de positie van Abraham?". De antwoorden op deze vragen zijn een opstapje om te spreken over de twee partijen van het verbond en hun verhouding.

De integratie van onderwijs in de geloofsleer en van de bijbelstudie, vraagt van de catecheet/mentor dat hij/zij goed in de stof zit en de gelegenheden aangrijpt om te vertellen aan de hand van de geboden opdrachten, en vragen te stellen of reacties op te roepen om het gesprek over de lesinhoud te stimuleren.

Naschrift

Met veel plezier heeft de leerplancommissie Hardinxveld-Giessendam gewerkt aan het materiaal voor GELOOF.NU. We hebben het als zegenrijk voor onszelf ervaren zo met Gods Woord bezig te mogen zijn. Het project heeft binnen de gemeente de banden versterkt. We werden verrast door de vele gaven en de belangeloze inzet van veel mensen.

Door middel van deze artikelen hebben we een deel van het gedachtegoed met u kunnen delen. We hopen dat het anderen stimuleert om in eigen plaatselijke gemeente bewust bezig te zijn (of te gaan) met geloofsonderwijs aan de jeugd van de kerk. Niet in elke gemeente is dezelfde aanpak of hetzelfde materiaal de beste keuze. Het is altijd goed er samen grondig over na te denken.

Dat kun je ook bewust organiseren als catecheten/jeugdwerkers onderling of samen met de kerkenraad. Je kunt een les doorspreken, een probleemsituatie inbrengen of aan de hand van bijvoorbeeld één van deze artikelen een onderwijsaspect uitdiepen. Door dat met regelmaat terug te laten komen, leer je van elkaar steeds beter les te geven. In Hardinxveld wordt daartoe in het rooster na ieder blok een 'witte week' gepland. Deze week wordt voor diverse doeleinden gebruikt: een extra avond met de jeugd over een vrij onderwerp of actuele situatie, als een uitloopavond (wanneer een onderwerp meer tijd vraagt), maar ook als toerustingavond voor de catecheten/mentoren (en dan de jongeren een weekje vrij).

Juist als nadenken over geloofsonderwijs leidt tot een nieuwe aanpak of de keuze voor ander materiaal, is het zinvol tijd te nemen voor onderlinge training. Want kiezen voor vernieuwing en tegelijk verder werken in de tot-nu-toe gebruikte stijl is de route terug-naar-af. Dat was vast niet de bedoeling!

We zijn blij dat door de uitgave van GELOOF.NU ook anderen het materiaal kunnen gebruiken en bidden dat het tot zegen mag zijn voor veel jongeren, opdat zij geloven dat de Schepper van hemel en aarde, door zijn Zoon hun Vader wil zijn.

Joke Dam - van Bruggen (Enschede) is lid van de leerplancommissie Hardinxveld-Giessendam.

Les rond bijbellezen en bijbelstudie

Hieronder staat een uitgewerkte les over bijbellezen en bijbelstudie. Je kunt hem gebruiken om aspecten uit de serie artikelen te bekijken aan de hand van concreet materiaal.

- Wat zie je van hoofd-hart-handen? Of, m.a.w. welke kennis draag je over, welke vaardigheid train je en hoe werk je aan attitude? (zie 'Hoofd-hart-handen', 9 september.)
- Hoe zitten de opdrachten in elkaar? Moeten de jongeren reproduceren of evalueren? Is de opdracht meer congruent of divergent gericht? (zie 'De opdracht - je gereedschap', 16 september.)
- Op welke manier ben je bezig met 'leren'? Activeer je voorkennis? Wordt het onderwerp uitgebreid verkend? Welke verbanden leg je? Werk je ook aan 'onthouden'? En is de stof toe te passen in nieuwe situaties? (zie 'Maatwerk voor iedereen', 23 september.)
- Of: bekijk de integratie van bijbelstudie, catechismus en onderwerpsaspecten in het totaal van de les. Je kunt de les ook gebruiken om eens te proberen hoe de integrale aanpak in praktijk functioneert. Een digitale versie van de les kun je vinden op www.geloofnu.nl onder downloads.

Bijbelstudie Hand. 17:1-4, 11,12

Paulus en Silas zijn op zendingsreis. In Handelingen 17 lees je dat ze eerst naar Tessalonica gaan en daarna naar Berea:

1 Via Amfipolis en Apollonia reisden ze naar Tessalonica, waar de Joden een synagoge hadden. 2 Zoals gewoonlijk ging Paulus naar hen toe, en drie sabbatdagen achtereen debatteerde hij met hen. Aan de hand van teksten uit de Schrift 3 toonde hij aan dat de Messias moest lijden en sterven en daarna uit de dood moest opstaan. 'Deze Messias,' zo zei hij, 'is Jezus, die ik u nu verkondig.' 4 Sommigen lieten zich

overtuigen en sloten zich aan bij Paulus en Silas, evenals veel Grieken die God vereerden, en een groot aantal vrouwen uit de hogere kringen. (...)

11 De Joden in Berea waren welwillender dan die in Tessalonica, want ze luisterden vol belangstelling naar de verkondiging van het evangelie en bestudeerden dagelijks de Schriften om te zien of het inderdaad waar was wat er werd gezegd. 12 Velen van hen aanvaardden dan ook het geloof, evenals een groot aantal Griekse mannen en vooraanstaande vrouwen.

- Wat kun je vertellen over de preek die Paulus in Tessalonica hield? Wat/Wie is zijn onderwerp en hoe pakt hij het aan?
- Ken je zelf teksten uit de Bijbel die voorzeggden dat de Messias zal komen en moet lijden (vs. 2)? Welke?
- De mensen in Tessalonica en in Berea reageren verschillend op de preek van Paulus. Passen de volgende trefwoorden bij één van beide? Leg uit waarom.
gereserveerd - enthousiast - nauwgezet - lichtgelovig - geïnteresseerd - terughoudend - gelovig
- Kun je uitleggen waarom het belangrijk is dat Paulus 'teksten uit de Schrift' gebruikt?
- Lees HC zondag 6, v/a 19. Daar wordt de vraag gesteld hoe je alles kunt weten over Jezus, de Redder die God ons geeft. Vergelijk het antwoord met het bijbelgedeelte hierboven. Wat valt je op?

Opdrachten:

(kies zelf welke opdrachten goed passen bij de groep en het doel van de avond)

Verder kijken naar de catechismus

De vraag en het antwoord uit de catechismus die je hierboven gebruikte (HC zondag 6, v/a 19), noemt verschillende onderdelen van het evangelie. Maak daarvan een lijst en zoek er voorbeelden bij. Schrijf die erachter.

Net als de mensen van Berea

Verdeel onderling de volgende teksten. Zoek ze op en bekijk hoe ze te maken hebben met HC zondag 6, v/a 19. Vertel elkaar de resultaten en onderstreep het catechismusdeel waar elke tekst bij hoort.

Gen. 3:15; Gen. 48:10; Lev. 16:20-22; Mat. 1:22, 23 en Jes. 7:14; Mat. 2:17,18 en Jer.31:15; Luk. 4:17-19 en Jes. 61:1,2; Hebr. 9:1, 8-12; 1 Petr. 1:10-12; 2 Petr. 1:17.

Bijbellezen

Interview degene die naast je zit over bijbellezen. Lezen jullie vaak thuis? Lees je zelf ook uit de bijbel? Welke bijbelboeken? Vind je het belangrijk geregeld uit de Bijbel te lezen? Waarom?

Verzamel de antwoorden samen op een groot vel papier. Bespreek of je 'tevreden' bent met deze gegevens. Bedenk samen tips om elkaar te stimuleren tot bijbellezen. Vraag of iemand de tips wil uitwerken en rondmailen de volgende week.

Variant: Laat de jongeren twee aan twee een gemeentelid interviewen en bespreek dat volgende week, of geef deze opdracht van te voren als voorbereiding op de les(!).

Waar?

Verdeel de onderstaande uitspraken. Zijn ze waar/niet waar? Wat vind je ervan?

- Bijbellezen heeft vooral zin als je gemotiveerd bent.
- Wie niet geregeld de Bijbel leest, kan God niet goed kennen.
- Je hoeft niet alle details van de Bijbel te kennen, als je maar gelooft.
- Onbekend maakt onbemind. Lees dus de Bijbel!
- Het verschil tussen de mensen in Tessalonica en Berea is nog het meest een verschil van hun hart, van hun binnenkant.
- Als je veel van God houdt, lees je geregeld zijn Woord. Het omgekeerde geldt ook?!
- Bijbellezen is niet genoeg, je moet echt bestuderen.

Je reactie

Zes kaartjes, zes uitspraken over de Bijbel en over bijbellezen. Hoe zou je erop reageren? Kies er één of meerdere om samen over door te spreken. Gebruik daarbij wat je in de bijbelstudie en in deze les geleerd hebt over het onderzoeken van de bijbel.

Voor bijbellezen moet ik in de stemming zijn. Soms heb ik er behoefte aan, maar ook vaak niet. Ik zeg maar zo: 'Als het in je hart maar goed zit'

Ik lees vooral veel in het Nieuwe Testament. Al die profeten en wetten vind ik zo moeilijk. Volgens mij is dat ook minder belangrijk.

Ik vind het best wel interessant, wat al die profeten voorspeld hebben en zo. En dat het ook allemaal nog gebeurd is! Waarom zouden anderen dat niet zien?

Jongeren zouden meer moeten bijbellezen. Ze weten bijna niks. Ze praten wel veel over geloof en gevoel, maar wat heb je daaraan als je de bijbel niet eens kent?

Bijbellezen, ja, dat probeer ik wel geregeld te doen. Vooral als we daar een preek over hebben gehad. Dan heb je zo'n beetje een schuldgevoel en dan doe ik het weer een poosje. Maar het zakt zo snel weg. Wat je daar toch aan moet doen?

Ergens geloof ik dat God wel een bedoeling heeft met de bijbel. Het is toch niet voor niets allemaal bewaard gebleven al die jaren? En dat wij dat nu nog allemaal kunnen nalezen, daar zit toch een bedoeling achter?

Thuis verder werken:

Kies één van deze mogelijkheden:

- Maak een reactie op één van de kaartjes in de vorm van een brief of mailtje.
- Bedenk 5 tips om iemand te helpen geregeld uit de bijbel te (gaan) lezen.
- Maak een kleine poster of flyer om aan leeftijdgenoten het belang van bijbelstudie uit te leggen.

Amersfoort-Hoogland - beroepen: M.H. Oosterhuis te Ede

Broek op Langedijk - nieuw adres: ds. H. van Veen, Buttersgroet 14, 1722 KV Zuid-Scharwoude, tel. 0226-316858.

Onderscheidend preken 1

In de samensprekingen met de Christelijke Gereformeerde Kerken, zoals die in de laatste twee decennia van de vorige eeuw plaats vonden, werd van christelijk-gereformeerde kant met nadruk gesteld dat de prediking *onderscheidend* moet zijn. Er mag niet aan voorbijgegaan worden dat er tweeërlei verbondskinderen zijn: gelovige en ongelovige. Niet alles is Israël dat Israël heet. De Heidelbergse Catechismus rekent er in Zondag 31 mee dat in de gemeente ook ongelovigen en huichelaars zijn. Dat is een werkelijkheid die in de prediking verdisconteerd dient te worden.

A.N. Hendriks ■

Wij moeten de gemeente niet zien als een gemeente van *gelovigen*, maar als een *verbondsgemeente*, waarin de belofte van het vernieuwende werk van de Heilige Geest verkondigd mag worden, hand in hand met het bevel om zich te bekeren en te geloven. Daarbij blijft het eis de hoorders op te roepen tot *zelfonderzoek* of zij Gods genade in waarheid kennen. Het gevaar van valse gerustheid dreigt altijd. De christelijk-gereformeerde broeders brachten dit alles naar voren, omdat zij de indruk hadden dat in onze prediking dit te weinig stem krijgt. Zij meenden dat zo '*verbondsautomatisme*' in de hand wordt gewerkt. Je bent kind van het verbond en dus komt het met jou wel goed. In dit artikel wil ik op deze zaak nog eens ingaan. Er zijn hierbij belangrijke vragen aan de orde als: hoe moeten wij de gemeente zien; wat is onderscheidend preken; moet er aangedrongen worden op zelfonderzoek?

De gemeente

Onze kerken hebben steeds ernst willen maken met wat artikel 27 NGB van de kerk belijdt: 'Zij is een heilige vergadering van de ware gelovigen, die al hun heil verwachten van Jezus Christus, gewassen zijn door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest'. De gemeente die de predikant voor zich heeft, is niet een vergadering van bekeerden en onbekeerden, gelovigen en ongelovigen, maar is de *gelovige* gemeente van Christus. Paulus spreekt in zijn brieven de gemeente aan als 'de heiligen en gelovigen' (Ef. 1:1), als 'de heilige en gelovige broeders' (Kol. 1:1) en als mensen die zich hebben laten afwassen (vgl. 1Kor. 6:11) en verzegeld zijn met de Heilige Geest (vgl. Ef. 1:13).

Wanneer de gemeente zo benoemd wordt, betekent dat niet dat er geen ongelovigen in haar midden kunnen zijn. In het Nieuwe Testament klinkt de vermaning om toe te zien dat er bij niemand 'van u' een boos, ongelovig hart is (Hebr. 3:12), en om de Geest van de genade niet te smaden (Hebr. 10:29). Paulus rekent met de mogelijkheid dat iemand in de gemeente de Here Jezus niet liefheeft (1 Kor. 16:22).

Onze belijdenis erkent in artikel 29 NGB dat er zich huichelaars in de kerk tussen de oprechte gelovigen kunnen bevinden, maar dat weerhoudt haar niet de kerk toch als de vergadering van *gelovigen* te zien (art. 27). Dat dit ook geldt voor de *plaatselijke* kerk, blijkt uit artikel 28 waar we over de roeping horen om zich te voegen bij '*deze* heilige vergadering'. Het woordje '*deze*' verwijst onmiskenbaar naar de vergadering waarover artikel 27 het heeft.

Wanneer W. Kremer de gemeente ziet als 'vergadering van hen, die behoren tot het verbond der genade'¹⁾ en schrijft: 'De gemeente is beloftegemeenschap, door de goedwilligheid Gods over ons, maar zij moet ook geloofsgemeenschap worden...'²⁾, doet dit mijns inziens tekort aan wat het Nieuwe Testament en onze confesie over de gemeente zeggen.

In de samensprekingen bleek dat men uit wilde gaan van wat J. H. Velema noemt: 'een zeer realistische gemeentebeschouwing'³⁾. Wie de gemeente ziet als de gelovige gemeente, miskent de werkelijkheid dat niet ieder verbondskind een gelovige is, en werkt valse gerustheid in de hand. Christelijk-gereformeerde deputaten wezen erop dat Israëls profeten onderscheid maken binnen de ene verbondsgemeenschap: er is een ongelovig volk en een 'rest' die de Here vreest. Er zijn onbesne-

denen en besnedenen van hart. Deputaten stelden:

‘Deze dingen, die van Israël golden, gelden ook van de nieuwtestamentische verbondsgemeente’⁴⁾.

Uit dit laatste blijkt dat er meer speelt dan vrees voor een optimistische kijk op de gemeente.

Er is ook iets *theologisch* aan de hand. Men vergelijkt te gemakkelijk het oude Israël met de gemeente van het Nieuwe Testament en mist zo dat er een *heilshistorische wending* is ingetreden door het werk van Christus en de komst van zijn Geest. Tegenover al de ongelovigheid onder het oude verbond mag er in het nieuwe verbond (dat rust in Christus’ bloed, vgl. Luk.22:20) sprake zijn van een *gelovig volk*, doordat de Here nu zijn wet in ons hart schrijft (Heb.10:16) en zijn belofte vervult dat állen Hem zullen kennen (Jer.31:34).

er is ook iets theologisch aan de hand

‘Van deze heilshistorische wending van oud naar nieuw is de gemeente de manifestatie’⁵⁾. De gemeente is niet meer dan het oude Israël. We kunnen met J. R. Wiskerke spreken van een ‘heilshistorische gedaanteverandering’ van de gemeente⁶⁾. Paulus ziet dan ook in 2 Korintiërs 3 de geestelijke vernieuwing van de gemeente als het bewijs dat het nieuwe verbond is ingegaan.

Vanwege deze heilshistorische voortgang kan Paulus de gemeente aanduiden als ‘heilige en gelovige broeders’, terwijl hij er tegelijk rekening mee houdt dat er in haar midden ook kunnen zijn die de Here Jezus niet liefhebben. Dat er ongelovige huichelaars in de gemeente (kunnen) zijn, mag ons er niet toe brengen deze realiteit in onze *beschouwing* van de gemeente op te nemen en haar slechts te zien als ‘verbondsgemeenschap’, hoezeer dat ze dat ook allereerst is!⁷⁾.

Onderscheidend preken

Ook wanneer wij de gemeente als gemeente van gelovigen zien, blijft *onderscheidend* preken noodzakelijk. Het is goed dat de christelijk-gereformeerde broeders ons dit met nadruk voorhouden. De eis om onderscheidend te preken vloeit allereerst voort uit wat Zondag 31 HC ons zegt. De ongelovigen en huichelaars moeten horen ‘dat de toorn van God en het eeuwig oordeel op hen rusten, zolang zij zich niet bekeren’. In de prediking moet het koninkrijk van de hemelen ook *gesloten* worden voor allen die de bekering tot God niet kennen. Vele hoorders willen vandaag door de preek getroost en bemoedigd worden. Maar de dienaar van het Woord mag niet vergeten dat hij de goddeloze te *waarschuwen* heeft voor zijn weg (Ez. 33:8). Het woord van Paulus: ‘Indien iemand de Here

Jezus niet liefheeft, hij zij vervloekt!’

(1 Kor.16:22) moet in de prediking gehoord worden. De ouderlingen hebben er wel op toe te zien dat de prediking er rekening mee houdt dat er in de gelovige gemeente heel ongelovige mensen kunnen zijn, en dat de prediking in onze kerken ook haar *toesluitend* karakter behoudt.

Maar dit is niet alles waarom onderscheidend preken noodzakelijk is. De prediking moet ook rekenen met alles wat zich in de gemeente kan voordoen. Men kan in valse gerustheid leven (Jes.32:11), men kan eigen gerechtigheid zoeken (Fil.3:9), men kan met veel drukte toch Christus niet in waarheid kennen (Mat.7:21, 22), men kan een dood geloof hebben (Jak.2:17), men kan de wereld liefhebben (1 Joh.2:15), men kan op de akker van zijn vlees zaaien (Gal.6:8). Al deze manieren van verzet tegen het Evangelie zullen in de prediking aandacht moeten hebben, zij het natuurlijk niet in elke preek.

De prediking moet ook nog daarin onderscheidend zijn dat ze recht doet aan de verschillende situaties waarin Gods kinderen zich kunnen bevinden. Er zijn ‘kleinmoedigen’, ‘ongeregelden’ en ‘zwakken’ (1 Thess. 5:14). Er kan sprake zijn van ‘kleingeloof’ (Mat. 16:31) en van ‘knik-kende knieën’ (Hebr. 12:12). De Dordtse Leerregels hebben het over mensen die toch niet zo ver in het gelovig leven voor de Here kunnen komen, als zij wel willen (I, 16), en wijzen erop dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei zondige twijfel te strijden hebben en in zware aanvechting het volle geloofsvertrouwen niet altijd voelen (V, 11).

De Leerregels spreken er ook van dat Gods kinderen kunnen afdwalen en tot zware zonden kunnen komen. Als dat gebeurt, bedroeven zij de Heilige Geest en ervaren zij voor een tijd Gods genade niet meer (V, 5).

Met deze *gevarieerdheid* in de gemeente moet de prediking rekening houden. De prediking moet ook daarin werkelijk pastoraal zijn dat ze op dit alles van tijd tot tijd ingaat en aanwijst hoe de Heilige Geest Gods kinderen daarin te hulp wil komen. De prediking kan niet volstaan met de simpele oproep om te geloven. Ze moet ook aandacht geven aan alles wat ons geloof kan bedreigen en aan de moeiten die Gods kinderen kunnen hebben met twijfel, aanvechting en kleingeloof.

met deze gevarieerdheid in de gemeente moet de prediking rekening houden

Tenslotte dient de prediking ook daarin onderscheidend te zijn dat ze de *diversiteit* onder de hoorders serieus neemt. In de apostolische brieven horen wij dat ouders en kinderen soms

apart worden aangesproken (Ef. 6:1, 4). Hetzelfde gebeurt met (getrouwde) vrouwen en mannen (Ef. 5:22, 25; 1 Petr. 3:1, 7), met slaven en hun meesters (Ef. 6:5, 9; 1 Petr. 2:18) en met de jeugd (1 Petr. 5:5; 1 Joh. 2:14). Hoezeer de prediking zich richt op de gemeente als Gods volk, niet vergeten mag worden dat dit volk heel verschillend van samenstelling is. Er zijn gehuwden en ongehuwden, jongeren en ouderen, zieken en gezonden, mensen die heel voorspoedig zijn, en mensen die zwaar beproefd worden. Er is veel dat hun allen aangaat in wat de Here tot zijn volk wil zeggen. Maar er zijn ook bijzondere vragen, zorgen en noden, waarover de prediking niet mag zwijgen.

Men kan niet alles in één preek zeggen. Dat hoeft ook niet. Ik denk dat een gevarieerde tekstkeuze de predikant kan helpen om inderdaad 'onderscheidend' te preken. In die keuze is de dominee veelal vrij. In de Schrift heeft hij een rijk gevulde medicijnkast om al de kwalen van Gods kinderen te lijf te gaan in de kracht van de Heilige Geest. Het is de verantwoordelijkheid van de ouderlingen erop toe te zien dat deze kast ook werkelijk opengaat en dat de gemeente 'in elk opzicht' wordt gebouwd! ⁸⁾.

noten:

- 1) W. Kremer, *Priesterlijke prediking*, Amsterdam 1976, p. 28.
- 2) W. Kremer, *a. w.*, p. 102.
- 3) J. H. Velema, *Wie zijn wij?*, Amsterdam (1992), p. 92.
- 4) *Rapport deputaten gesprek met Christelijke Gereformeerde Kerken deel I*, Barneveld z. j., p. 21. Dit rapport was bestemd voor de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1996.
- 5) W. Steenbergen, 'Paulinische 'gemeentebeschouwing'', in: *Uw knecht hoort*. Theologische opstellen aangeboden aan W. Kremer, J. van Genderen en B. J. Oosterhoff, Amsterdam 1979, p. 157.
- 6) J. R. Wiskerke, *Volk van Gods keuze*, Goes 1955, p. 175.
- 7) Een verschillende beschouwing van de gemeente verdeelde reeds de afgescheiden kerken, zie hiervoor W. van 't Spijker, *Geest, Woord en Kerk*, Kampen (1991), p. 193v. S. van der Linde, 'De prediking van de Nadere Reformatie', *Theologia Reformata*, jrg. XIX, p. 14 stelt dat de grote scheiding tussen gelovigen en ongelovigen binnen de gemeente op rekening van Jean de Labadie en diens invloed geschreven dient te worden.
- 8) Voor het 'in elk opzicht' zie het Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen in het Gereformeerd Kerkboek.

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Drs. K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Liedboek 365: De zonden zijn vergeven

lied van de week

De generale synode van Amersfoort gaf vorig jaar 'De zonden zijn vergeven' vrij, lied 365 uit het Liedboek voor de Kerken. Het lied maakte al deel uit van de 255 liederen die in 1997/98 door middel van de 'Proefbundel' werden gepresenteerd. 'De zonden zijn vergeven' is een vertaling van een Duitse tekst die in 1767 verscheen in de bundel 'Geistliches Liederkästlein'.

A. de Heer ■

De titel 'Geistliches Liederkästlein' is een mooi voorbeeld van de namen die men in 17de-18de aan bundels met geestelijke liederen meegaf. Zakelijke titels waren in de minderheid, bloemrijke omschrijvingen hadden de voorkeur. 'Geist-reiches Gesang-Buch', 'Sammlung Geist- und lieblicher Lieder', 'Musicalisches Hallelujah', 'Geistreicher Lieder-Schatz', 'Geistliche Singe-Kunst', 'Neues Musicalische Seelenparadeis', het zijn stuk voor stuk voorbeelden die typerend zijn voor deze periode van de kerkgeschiedenis. In dit tijdperk, het Duitse piëtisme, stond 'die Ökonomie unserer Seligkeit' sterk in de belangstelling en daarbij paste het *kästlein* met geestelijke teksten voor elke dag uitstekend.

De dichter is Philipp Friedrich Hiller. Hij was geboren in 1699 in Mühlhausen (Württemberg), studeerde theologie en werd predikant in verschillende Württembergse gemeenten. Zijn eerste uiting van dichterschap bestond eruit dat hij teksten uit het boekje 'Paradiesgärtlein geistreicher Gebete' van Johann Arndt (1555-1621) omzette in liederen. Begin vijftiger jaren raakte Hiller zijn stem grotendeels kwijt, en dat feit bezorgde hem tijd voor zijn dichterschap. Hij bleef namelijk wel pastoraal werk verrichten, maar concentreerde zich daarnaast op bijbelstudie en dichten. Deze drie bezigheden mondden uit in het 'Geistliches Liederkästlein', een tweedelige bundel met geestelijke gedichten (1762 en 1767). In het voorwoord bij deel I schreef hij:

'Ich vermeinte, daß wir an solchen Liedern, die eigentlich vom Lob Gottes handeln, in Gesangbüchern unsd sonst keinen Überfluß haben. Daher machte ich über soviel Sprüche, als Tage im Jahre sind, eine kleine Ode, die vornehmlich auf die Anbetung Gottes, auf das Lob seiner Eigenschaften, auf den Ruhm seiner Worte und auf den Dank für seine Wohltaten gerichtet wären.'

Zoals hij in deze regels aangeeft, schreef Hiller een gedicht voor elke dag van het jaar, uitgaande van een bijbeltekst. Ook deel II schreef

hij volgens die opzet, maar nu ging het vooral om liederen die gericht waren 'auf das Erwarten der Zukunft unseres Heilandes Jesu Christes'; de officiële titel van dit deel luidt 'Betrachtung des Todes, der Zukunft Christi u. der Ewigkeit auf alle Tage des J. oder geistl. Liederkästlein zweiter Teil'.

Een van de liederen in dit tweede deel baseerde Hiller op 1 Joh. 2:12, 'Kinderen, ik schrijf u dat uw zonden u vergeven zijn omwille van zijn naam': 'Die Sünden sind vergeben! / Das ist ein Wort zum Leben / Für die geängst'ten Geist'. Het lied leefde voort in Duitsland en midden 20ste eeuw kwam het, via de Doopsgezinden, naar Nederland. De doopsgezinde predikant Alexander Gerard van Gilse (geb. 1923) nam het over uit een bundel van de Evangelischen Mennonitengemeinden (1958) en vertaalde het. Aanvankelijk werd het opgenomen in de proefbundel van de Doopsgezinde Broederschap en vervolgens in het Liedboek (waar de Broederschap inmiddels in participeerde).

Isaac

De melodie waarmee Hillers tekst is gecombineerd is voor velen zeer bekend. Als wijsvermelding staat er 'O Welt, ich muss dich lassen'. Dat lied, ontstaan midden 16de eeuw, is een contrafact, een bewerking van een ouder lied, in dit geval 'Innsbruck, ich muss dich lassen'. Dit wereldlijke afscheidslied werd door enkele tekstuele ingrepen omgezet tot een geestelijk afscheidslied ('Mein Zeit is nun vollendet...'). Sindsdien behoort de melodie tot het erfgoed van de Westerse kerk en zijn er tal van andere teksten bij geschreven.¹⁾

De naam van Heinrich Isaac is nauw met de melodie verbonden. Hij schreef in ieder geval de bewerking (1495) waarmee ze bekend werd en waarschijnlijk ook de melodie zelf (hoewel ook wel gedacht wordt dat het om een bestaand volkslied ging). Heinrich Isaac (c. 1450-1517), afkomstig uit Vlaanderen, is een van de belangrijkste componisten rond 1600 en werkte voor

vorsten in Italië en het Habsburgse rijk, Lorenzo di Medici en Maximiliaan I. Zo verbleef hij enkele malen in Innsbruck. De gedachte ligt voor de hand dat hij zijn bewering van 'Innsbruck, ich muss dich lassen' schreef op een moment dat hij de stad zélf moest verlaten.

Melodie

De melodie bestaat uit zes regels, twee delen van drie. De eerste twee regels van elk blokje van drie zijn nagenoeg identiek. Opvallend is de afwisseling tussen twee- en driedeligheid. De derde regel van het eerste blok van drie is geheel in kwarten geschreven. De derde regel van het tweede blok vrijwel geheel in halven. De afwisseling van twee- en driedeligheid vraagt even extra aandacht: vermijd de valkuil om de halve noten aan het slot van r. 1 en 2 (5 en 6) als drietelsnoten te nemen. De slag valt op de halve noot en ga je daarvan uit dan is ook die valkuil verdwenen, evenals de neiging om na r. 3 een lange rust in te laten. De melodie heeft een sensibel karakter. Dat wordt o.a. bereikt door een doordacht gebruik van de bes. In de eerste twee regels van de melodiehelften - r. 1-2 en 4-5 - wordt die noot vermeden óf van boven af benaderd (het slot van r. 1 en 4). In de derde regel en de slotregel wordt de *bes* van onderaf aangestipt: f-g-a-bes-a... (voor wie bekend is met de hexachordenleer, het gaat hier om de zogenaamde *fa super la*).

Avondmaal

'De zonden zijn vergeven' is eenvoudig van toon. Het eerste couplet verwoordt de bijbelse belofte dat de zonden vergeven zijn in Jezus' naam - vergelijk de tekst van 1 Joh. 2:12. In de tweede strofe volgt de 'toepassing': die belofte geldt ook voor mij persoonlijk. In het Liedboek is 'De zonden zijn vergeven' opgenomen in de rubriek *Belijdenis, Doop, en Avondmaal*, temidden van de avondmaalsliederen. Daar past het lied uitstekend. Tegelijk kan het ook bij andere gelegenheden worden gezongen, met name als genadeverkondiging, al dan niet vooraf gegaan door 1 Joh. 2:12.

Anje de Heer is musicus en publicist liturgie en kerkmuziek. Zij verzorgt voor de deputaatschappen Eredienst en Kerkmuziek het Steunpunt Liturgie.

noot:

- 1 Behalve 'O Welt, ich muss dich lassen' zijn de bekendste 'O Welt, sieh hier dein Leben', 'In allen meinen Taten', 'Nun ruhen alle Wälder' en 'Nun sich der Tag geendet' (zie LvK n389)

PERSBERICHTEN

Eleos organiseert Borderline Informatiemarkt

In het kader van de Landelijke Dag Psychische Gezondheid organiseert Eleos op **zaterdag 14 oktober** een Borderline Informatiemarkt voor mensen met borderline, familieleden, directbetrokkenen en het pastoraat.

In Nederland hebben tussen de 150.000 en 250.000 mensen een borderline persoonlijkheidsstoornis. Borderline is een verwarrende en ingrijpende stoornis voor zowel de persoon die eraan lijdt als voor zijn omgeving. Het leven van mensen met borderline kenmerkt zich door instabiliteit. Symptomen die zich voor kunnen doen zijn stemmingsschommelingen, impulsiviteit, verlatingsangst, zwart-wit denken, identiteitsproblemen en zelfverwonding.

Op de Borderline Informatiemarkt geven medewerkers van Eleos informatie over borderline, het ontstaan van de stoornis en de behandelmogelijkheden. De invloed van borderline op het geloofsleven wordt ook besproken. Aansluitend bij het thema *Samen zoeken naar Balans* van de Landelijke Dag is er veel aandacht voor de manier waarop familie, vrienden en het pastoraat om kunnen gaan met iemand die borderline heeft.

Bezoekers kunnen voorlichtingsfolders over borderline meenemen, met behandelaars spreken en diverse workshops volgen. De Borderline Informatiemarkt wordt van **10.00 tot 14.00 uur** gehouden in dagkliniek *De fontein* van Eleos, aan de Amersfoortseweg in **Bosch en Duin** (bij Zeist). Voor meer informatie: zie www.eleos.nl

KOSTBAARHEDEN

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Weet u wat een
avondmaalstel waard is?
Donatus wel.

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

In Nederland hebben zo'n 200.000 mensen een borderline persoonlijkheidsstoornis. Het is een verwarrende en ingrijpende stoornis voor zowel de persoon die eraan lijdt als voor zijn omgeving. In het kader van de Landelijke Dag Psychische Gezondheid organiseert Eleos een informatiemarkt over borderline.

Wanneer?

D.V. za.14 oktober van 10.00 – 14.00 uur.
Toegang gratis.

Waar?

Eleos-dagkliniek *de fontein* in
Huis ter Wege, Amersfoortseweg 17
te Bosch en Duin (bij Zeist).

Wat?

Informatiemarkt en diverse workshops.

Voor wie?

Mensen met borderline, familieleden,
directbetrokkenen, ambtsdragers, klaag-
vrouwen- en mannen en belangstellenden.

Wilt u meer weten?

Kijk op www.eleos.nl of bel/mail
mevr. E. Drewes, (033) 45 59 409 of
erica.drewes@eleos.nl.

www.eleos.nl